

Pacte per a l'Educació a Catalunya

Propostes del CEM i dels CEMD

**Aprovat a la sessió plenària del Consell
Escolar Municipal de Barcelona
6 d'abril de 2005**

PACTE NACIONAL PER A L'EDUCACIÓ

DEBAT DEL CEM I DELS CEMD

La comunitat educativa present als Consells Escolars Municipals de Districte (CEMD) i de Ciutat (CEM) de Barcelona s'ha reunit per debatre, durant el mes de febrer de 2005, el document que la Conselleria d'Educació i el Consell Escolar de Catalunya proposen per arribar a establir un Pacte Nacional per a l'Educació, que serveixi per elaborar la futura Llei Catalana d'Educació.

El Consell Escolar Municipal de Barcelona ha jugat des de sempre un paper important com a òrgan per a vehicular la participació de la comunitat educativa de la ciutat. En el moment que es planteja, per part de la Conselleria i del Consell Escolar de Catalunya, la necessitat d'iniciar un ampli debat al voltant de l'educació moltes de les qüestions ja havien estat tractades en el sí del CEM. Ja existien, per tant, postures força consistents enfront dels temes que habitualment generen més controvèrsia.

Des del Consell Escolar Municipal s'entén la participació com un valor que cal potenciar des del propi sistema educatiu. Aquesta participació ha de servir per treballar la coresponsabilització de tots els agents que intervenen en el procés educatiu de les persones. A fi de canalitzar la participació, i tal i com ha passat en processos de consulta semblants, el Consell Escolar Municipal sistematitza i recull la tasca efectuada pels Consells Escolars de Districte, que a la vegada sistematitzen i recullen el debat dels Consells Escolars de centre.

Fruit del debat generat al voltant de les idees que proposa el document, s'han pogut consensuar una sèrie d'acords. Si bé és cert que davant de certs temes no hi ha hagut unanimitat -és obvi que en un procés de participació ampli com el que s'ha plantejat puguin existir postures diferents- s'han pogut determinar unes conclusions al voltant dels cinc eixos en què s'estructura el document.

Consideracions genèriques

Com a consideracions genèriques, en primer lloc, s'ha trobat a faltar una presentació general. Aquesta presentació hauria d'establir una sèrie de criteris i de principis d'actuació des d'una visió global, més enllà del que s'expressa en cada un dels capítols.

Una segona consideració prèvia ha estat que el document recull un conjunt de bones intencions, que mostren la voluntat de canvi respecte la situació actual, però tanmateix existeixen buits pel que fa a la seva concreció, totalment necessària per a poder avançar en el debat. La manca d'aquesta concreció afecta especialment els següents temes:

- Es troben a faltar unes consideracions prèvies sobre els valors que han d'impregnar el sistema educatiu. Cal garantir la laïcitat del sistema educatiu, l'educació intercultural i coeducativa, que promogui la igualtat entre els homes i les dones, el respecte a les diferents llengües i cultures, opinions i creences, el respecte a l'orientació sexual de cada persona, que treballi per la creació d'una consciència crítica, que impulsi els valors democràtics i se suprimeixi dels plans d'estudis tot enfocament i contingut doctrinari, sexista, homòfob o racista.
- Es troben a faltar mesures concretes per a fer efectiva l'autonomia de centres i el seu control de qualitat.
- Caldria especificar quins haurien de ser els mecanismes correctors davant d'un inadequat exercici de l'autonomia.
- Es troben a faltar propostes que garanteixin l'assumpció d'obligacions per part dels centres privats a l'hora de prestar el servei educatiu d'interès públic. Cal revisar a fons els criteris de concertació dels centres privats o d'iniciativa social, per tal que tots els centres que reben fons públics compleixin tots els requisits legals, socials i propis d'un servei públic. Aquells centres que no els complissin no haurien de rebre cap mena de subvenció pública.

- En el desenvolupament del tema sobre la igualtat d'oportunitats i la llibertat d'ensenyament, es veu poc reflectida la perspectiva de l'escola pública. Proposem que les administracions prioritzi una xarxa pública per a tots els nivells educatius.
- S'ha trobat a faltar com s'hauria de produir la participació de l'alumnat en el sí de la vida dels centres i en general del sistema educatiu.
- Cal explicitar que el consell escolar del centre recuperi les seves funcions, tot convertint-se en un òrgan de gestió que estableixi els criteris, el seguiment i supervisió de la gestió, amb capacitat de decidir sobre els aspectes importants del centre.
- El document hauria de recollir propostes concretes que possibilitessin el desenvolupament de les escoles inclusives, com a condició per a la igualtat d'oportunitats (Annex Escoles d'educació especial).
- Es troba a faltar, dins del perfil dels i de les professionals docents descrit en el document, les especificitats que ha de reunir el professorat d'educació de persones adultes i, en general, una proposta sobre l'educació d'adults. (Annex Educació d'adults).
- Cal un capítol que avaluï el finançament de les propostes generades.

En tercer lloc, tot i que el document apunta elements de canvi importants, en certs casos es considera poc ambiciós i massa continuista; aquesta prudència a l'hora de plantejar la necessitat de canvis substantius es veu reflectida sobretot en el darrer capítol, a l'hora d'abordar la coresponsabilitat dels ajuntaments amb l'educació.

Hi ha una quarta consideració relacionada amb dos canvis de terminologia:

- Alguns sectors creuen que en lloc d'utilitzar el concepte de "Servei públic educatiu" cal parlar de "Servei d'interès general" o "Servei d'interès públic". Altres sectors consideren que el concepte de "Servei públic educatiu" és correcte.

- El mateix passa amb el nom del capítol "Família i educació". Hi ha una opinió que considera que caldria anomenar-lo "Famílies i educació", atès que així es recolliria la pluralitat de models familiars existents actualment a la societat. Altres creuen que en el terme "família" ja queden englobades totes les estructures i models familiars actualment existents.

Finalment, s'assenyalen dos apartats, corresponents als capítols primer i cinquè, en què la redacció és una mica confusa i, per tant, caldria revisar:

- En el primer capítol, a l'hora d'exposar l'accés a la funció pública docent i la incorporació a l'activitat docent per selecció del centre, es produeix una certa barreja de qüestions relatives a l'accés, la provisió de llocs de treball i l'interinatge.
- En el cinquè capítol, quan s'aborden "les competències en participació davant de noves necessitats educatives", es produeixen diverses formulacions que caldria revisar.

Tot seguit es presenta el resum del debat i els principals acords assolits al voltant de cada un dels temes.

Resum i acords assolits en relació al tema del Professorat

- En el marc de la reforma de la Llei de la Funció Pública, es podria plantejar l'elaboració de l'Estatut de la Funció Pública Docent per tal de garantir la realització d'alguns canvis proposats.
- La professió docent ha de guiar-se per la tutorització de l'alumnat, tot mantenint una atenció constant per tal que s'assoleixin els continguts necessaris en cada etapa educativa.
- Cal concretar com formar els i les professionals en actiu i els i les futures docents per tal que s'adiguin al perfil que proposa el document.
- Cal també incorporar una funció relacional en el perfil professional del professorat atès que ha de facilitar la relació entre la família i l'escola.
- Cal un replantejament de la formació inicial dels i de les docents tant en la vessant psicopedagògica com de l'especialitat curricular.
- De forma gradual s'hauria d'optar per un mateix nivell de formació inicial del professorat per a tot l'ensenyament no universitari, amb les especialitzacions posteriors corresponents.
- Les fases de pràctiques que tenen lloc durant la formació inicial del professorat i durant el procés d'accés a la funció docent haurien de ser molt més decisòries i fer un seguiment acurat del primer període professional.
- Per accedir a la funció docent, s'han de reunir una sèrie de capacitats i habilitats que han de detectar-se en la fase de formació inicial. Això no obstant, els sistemes de selecció les haurien d'avaluar adequadament per tal d'evitar la presència de professionals que no reuneixin aptituds.
- Cal posar en marxa un sistema eficaç d'avaluació del professorat interí que està realitzant substitucions.
- Cal establir un sistema d'avaluació periòdica del professorat.
- Una de les condicions que han de reunir els centres per acollir candidats a accedir a la professió docent és l'aplicació de models de qualitat.

- Els centres han de poder intervenir en el procés de selecció per tal que el professorat respongui al perfil que estableix el seu Projecte Educatiu de Centre i com un element afegit i complementari de qualitat en el suport del funcionament dels centres.
- S'aposta per la incorporació d'altres professionals no docents a l'escola, amb uns perfils i condicions laborals adequades.
- S'haurien d'establir mecanismes per tal que la formació permanent dels i de les docents acabi revertint en la millora dels centres.
- Dins la carrera docent s'haurien de facilitar les promocions horitzontals i les verticals, així com establir altres tipus d'incentius (reduccions horàries de docència directa pel professorat major de 55 anys, manteniment de les condicions generals de jubilació anticipada, etc.)
- Cal treballar per a promoure la valoració i el reconeixement de la tasca docent del professorat, que s'ha d'incentivar tant des de l'Administració, com des de la societat (visibilització als mitjans de comunicació, premis, etc.)
- La inspecció haurà de desenvolupar tasques més centrades en la funció d'avaluació, entesa com una valoració per a la millora, donant suport als centres i ajudant-los a resoldre situacions de dèficit que es detectin en l'avaluació.

Resum i acords assolits en relació al tema de l'Autonomia de centres

- Les particularitats de cada centre (resultat d'un entorn social determinat i d'unes característiques de l'alumnat i del centre diverses) han d'estar recollides en el PEC. L'autonomia ha de permetre donar resposta a aquestes particularitats.
- La veritable autonomia de gestió resideix en què es puguin gestionar els recursos econòmics, humans i infraestructurals del centre, a més d'altres aspectes organitzatius i curriculars, tot disposant de les eines qualitatives adequades.
- S'han de respectar les característiques i els ritmes de cada centre en el procés d'assumir la seva autonomia.
- Per tal de minimitzar els riscos de desigualtat que pot comportar l'autonomia, s'ha de dur a terme un bon seguiment i una avaluació adequada en tots els centres. En els entorns amb dificultat, cal establir algunes mesures de compensació.
- L'autonomia ha de servir per compensar desigualtats, ha de superar l'igualitarisme i potenciar l'equitat.
- Cal adaptar el sistema de concurs de trasllats per tal que valori el perfil i la formació dels i de les docents i que assigni els llocs de treball en funció de les necessitats dels centres.
- S'han de preveure mecanismes que evitin possibles pràctiques de favor a l'hora de triar els candidats a accedir a un centre. Per això, des del PEC s'haurien de definir clarament els perfils professionals que es necessiten i garantir un sistema d'accés transparent.
- El professorat que accedeixi a un centre ha de conèixer i acceptar el PEC.
- L'exercici de les funcions directives requereix d'una formació continuada i permanentment actualitzada.
- Cal buscar fórmules que permetin consolidar els equips de professorat. Les plantilles poc estables dificulten una real autonomia.
- La Inspecció educativa ha de valorar i avaluar amb criteris objectius la tasca dels centres en funció del projecte que estan duent a terme.

- L'autonomia dels centres s'ha de posar en marxa a partir de la implicació del Consell escolar del centre i de tot el Claustre en un projecte comú.
- L'avaluació de l'ús dels recursos públics per part dels centres ha de ser entesa com a punt de partida per a detectar quins són els elements que s'han de revisar. De manera interna, hauria de dur-se a terme de forma continuada, vinculant-hi el Claustre i donant comptes al Consell escolar de centre i a les famílies. De manera externa, hauria de ser duta a terme per la inspecció i o per altres professionals qualificats que aportarien dades objectives de la situació.
- Cal que es donin els recursos i els instruments que permetin un exercici real de l'autonomia.

Resum i acords assolits en relació al tema de la Igualtat d'oportunitats i la llibertat d'ensenyament en el servei públic educatiu

- La gratuïtat és una condició indispensable per garantir la igualtat d'oportunitats.
- Per a garantir la gratuïtat de l'ensenyament en tots centres pertanyents al servei educatiu d'interès públic cal incrementar substancialment la inversió en educació.
- Cal incrementar també els recursos a l'escola pública per ser realment gratuïta.
- Es proposa que es destini el 6% del PIB per a educació.
- A la ciutat de Barcelona s'ha d'actuar decididament per equilibrar l'oferta del sector públic i del sector privat concertat, aplicant una correcta i racional utilització dels recursos públics.
- L'objectiu principal del concert educatiu ha de ser la seva funció reequilibradora. S'ha de començar a debatre el repartiment dels recursos a partir de tenir en compte l'entorn on s'ubiquen els centres i la funció social que exerceixen. Els requisits que han de complir els centres per passar a formar part de l'oferta del servei educatiu d'interès públic han de ser clars i avaluables.
- Una primera aproximació als requisits que els centres han de complir per formar part del servei educatiu d'interès públic seria:
 - Apostar clarament per la qualitat de l'ensenyament
 - Apostar clarament per la igualtat d'oportunitats
 - Corresponsabilitat i cooperació entre les institucions educatives integrades al sistema educatiu de Catalunya
 - Disposar d'un Projecte Educatiu de Centre
 - Homologació de les funcions del Consell escolar dels centres concertats amb les dels centres docents públics i generalització de la representació municipal en tots els centres sostinguts amb fons públics.
 - Ser uns centres oberts al seu entorn més proper
 - Garantir la gratuïtat efectiva de l'ensenyament
 - Acceptar les competències de les oficines d'escolarització i de les comissions d'escolarització.

- Garantir el caràcter no discriminatori per raó de creences religioses, sexe, ètnia, capacitats físiques i mentals, entre d'altres.
 - Disposat a integrar-se en el sistema de xarxa que suposa una planificació única, comuna basada en les necessitats del territori.
 - Existència d'uns mateixos criteris d'accés a la funció docent per a tot el professorat.
-
- L'Administració ha d'exercir les funcions de planificació, control i avaluació de la xarxa del servei educatiu d'interès públic. Cal que incentivi un servei educatiu públic competent, de qualitat, innovador, planificat en funció d'uns objectius i necessitats reals.
 - Es proposa un sistema mixt de matriculació que combini la possibilitat de les famílies de preinscriure directament els seus fills a un centre i l'existència d'una oficina d'escolarització amb capacitat de baremació. Aquest sistema es basa en un funcionament racional i objectiu.
 - Cal propiciar itineraris escolars entre els centres públics de diferent nivell que assegurin una continuïtat en l'actuació pedagògica dels centres i respectin els processos de maduració personal dels infants i adolescents.
 - Els contractes-programa han d'assegurar el compliment de les condicions esmentades en el document per a garantir la igualtat d'oportunitats, a partir de mecanismes clars de seguiment i avaluació.
 - El procés d'integració de les dues xarxes (pública i concertada) ha de ser gradual, a partir d'una opció inicial de corresponsabilitat i compromisos per part dels centres concertats.

Resum i acords assolits en relació al tema de Família i educació

- La responsabilitat en l'atenció de l'alumnat ha de ser compartida entre el professorat i les famílies.
- Més enllà de la importància d'establir un acord entre les famílies i els centres, caldria pensar també en espais comunitaris que propiciessin un altre tipus de vincle entre les famílies i l'escola, i entre les famílies i l'educació dels fills i filles.
- Cal potenciar la creació d'Escoles de Pares i Mares des dels Consells Escolars Municipals.
- El consell escolar hauria de recuperar les seves funcions, tot convertint-se en un òrgan que estableixi els criteris, el seguiment i supervisió de la gestió, amb capacitat de decidir sobre els aspectes importants del centre.
- Cal homologar les funcions, els criteris i els procediments de tots els consells escolars dels centres docents sostinguts amb fons públics.
- Cal incorporar la presència de representants municipals en els consells escolars dels centres sostinguts amb fons públics.
- Caldria regular els òrgans de participació corresponents als diferents nivells educatius. Així, es proposa que es desenvolupi la normativa per a les escoles bressol i que s'adeqüi a les especificitats pròpies de les escoles d'adults i els centres d'educació especial.
- Seria convenient canviar el calendari escolar per tal que s'equilibrin els trimestres. Conjuntament, cal incentivar un canvi social i laboral.(*)
- S'haurien de regular les activitats que tindran lloc durant les setmanes no lectives que els centres restaran oberts.(*)
- Cal homogeneïtzar l'horari dels centres públics i concertats garantint els drets adquirits dels treballadors i treballadores. En el cas d'infantil i primària, s'hauria de generalitzar la sisena hora complementària. Per tal que aquesta sisena hora sigui coberta de forma adient, és indispensable ampliar les plantilles de personal i caracteritzar a quin tipus d'activitats es vol destinar.(*)

- Per a assegurar una educació de qualitat més enllà de l'horari lectiu, s'han d'establir contractes i programes conjunts entre les escoles i els recursos que ofereix el territori: municipi, zona, barri,... a través d'una coordinació local. (*)
- Pel finançament de les activitats extra-escolars s'hauria de dotar un sistema de beques que garantís una igualtat d'oportunitats en l'accés de tots els infants i joves a aquesta oferta.

(*) Per aquests apartats ens remetem al document *"Els temps" i l'organització de l'horari i el calendari escolar* del CEM que figura com annex.

Resum i acords assolits en relació al tema de la Coresponsabilitat dels Ajuntaments amb l'educació

- Cal fer una aposta clara i decidida per desplegar una política educativa molt més propera i arrelada a l'entorn que comporti la proximitat en la detecció de necessitats educatives i en la provisió de serveis.
- Cal plantejar una estructura organitzativa de distribució i descentralització de competències entre diversos àmbits institucionals: el Departament d'Educació, els Ajuntaments, les zones educatives i els centres escolars.
- La descentralització s'ha de regir per la simplificació de l'administració educativa: allò que passa a fer un nivell administratiu ho deixa de fer l'altre.
- La descentralització de competències en instàncies més properes del territori ha d'anar acompanyada de la transferència dels recursos corresponents i suficients.
- Cal fer una aposta clara per optimitzar els recursos existents i les iniciatives que ja s'estan duent a terme.
- El Departament d'Educació hauria d'exercir les competències relacionades amb els aspectes legislatius, de planificació general del sistema, sobre l'accés a la funció docent, ordenació acadèmica i curricular, avaluació del sistema educatiu, polítiques de concerts, finançament, creació i construcció de centres escolars públics, inspecció educativa.
- Els Ajuntaments i la Generalitat haurien de col·laborar en el nou ens administratiu i fer transferència de les competències que hauran d'exercir-se a aquest nivell.
- Les Zones Educatives s'haurien d'establir a partir de la delimitació d'un territori amb una oferta educativa i de serveis coherent i suficient. Han de respondre a unitats territorials de gestió educativa constituïdes per un o diversos municipis, i/o Districtes, o barris. I s'han de basar en uns principis de coresponsabilitat competencial i interinstitucional que impliquin voluntat i exercici de cooperació i cogestió entre les diverses administracions: Generalitat i Ajuntaments.

- Les Zones Educatives han de ser les entitats de gestió, administració i concreció de la política educativa a nivell territorial, responsables de les decisions en matèria educativa en el territori. A les zones es gestionen les competències relacionades amb planificació i programació territorial, creació, construcció i manteniment i vigilància dels centres, control de l'escolarització i admissió de l'alumnat, gestió dels processos de preinscripció i matriculació, els horaris i calendaris escolars, formació del professorat, la vigilància de l'escolaritat obligatòria i prevenció del fracàs escolar, programes de transició entre l'escola i el treball, els plans d'entorn, etc...
- Els Centres escolars són les unitats bàsiques del sistema. Han de disposar d'autonomia i de recursos suficients per exercir-la. Han d'estar oberts a l'entorn, interrelacionar-se i coordinar-se amb els altres agents del territori.
- A part, en les grans ciutats (sobretot a Barcelona) hauria d'existir un ens de cooperació i cogestió entre la Generalitat i l'Ajuntament que, des d'una panoràmica genèrica, vetllés per garantir la coherència d'oferta i de serveis de tot el territori municipal. A Barcelona aquesta funció ha de desenvolupar-la el Consorci d'Educació.
- Caldrà plantejar-se de quins òrgans de participació hauran de dotar-se els diversos àmbits del sistema.
- S'hauria de reforçar el paper del consell escolar de centre com a peça clau del sistema de participació escolar.
- Cal implicar tots els agents educatius del territori en els consells escolars de zona i poder esdevenir els interlocutors vàlids per a l'administració local i educativa i altres agents socials.
- Cal reforçar el caràcter obert de les instal·lacions escolars com espai d'utilització de la comunitat de cada territori.
- Ha d'existir una única normativa, vàlida per a tots els centres, que determini els drets i deures de cada agent davant l'ús social dels espais escolars i que contempli com es durà a terme el seguiment d'aquest ús.

- A fi de gestionar correctament l'ús dels equipaments d'una zona educativa determinada i propiciar l'accés amb igualtat d'oportunitats per a tot l'alumnat, hauria d'existir la figura d'un/a coordinador/a que planifiqués les necessitats, coordinés les activitats i s'encarregués de la gestió de l'ús dels espais.
- La lluita contra l'absentisme i el fracàs escolar ha de portar-se a terme a partir de programes, com el Projecte Èxit, que propugnen l'èxit escolar de tot l'alumnat.